

JULKAISTU NUMEROSSA 4/2018
JÄRKEÄ LÄÄKEHOITOON

Lääkkeiden käyttäjät kaipaavat aitoa kohtaamista

Katri Hämeen-Anttila, Katja Lindgren-Äimänen / Kirjoitettu 10.1.2019 / Julkaistu 15.1.2019

© Fimea

Ihmisenä ja yksilönä kohtaaminen sekä koko elämäntilanteen huomioiminen pelkkään läikehoitoon keskittymisen sijaan ovat keskeiset toiveet lääkkeen käyttäjän näkökulmasta terveydenhuollon ammattilaisille. Tämä viesti välittyi puheenvuoroista Lääkeinformaatiofoorumissa 30.10.2018.

Lääkeinformaatiofoorumin teemana oli tänä vuonna ”Lääkehoito on kumppanuutta” Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelman teeman mukaisesti. Omista kokemuksistaan kertoivat muun muassa Pääkaupunkiseudun omaishoitajat ja läheiset ry:n **Hannu Koivula**, elämästään näkövammaisena Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kokemusasiantuntija **Päivi Helminen**, maahanmuuttajia ohjaava toimintaterapeutti **Virve Viljanen** HUSista sekä munuaissiirron lapsena saanut **Kiia Erander-Männistö**.

Elämä muuttuu sairauden kohdatessa

Pitkäaikainen sairaus vaikuttaa aina ihmisen elämään ja arkeen. Äkillisen sairauden kohdatessa muutos voi olla potilaalle hyvinkin raju. Etenkin sairauden alkuvaiheessa ihmisen kyky vastaanottaa tietoa on rajallinen. Sairauden hoitoon ja lääkehoitoon liittyvää neuvontaa olisikin hyvä antaa pienissä osissa ja varmistaa, että tieto on varmasti ymmärretty ja omaksuttu.

– Tätä edesauttaa eri ammattilaisten toistamat tärkeät lääkehoitoon liittyvät asiat, kunhan varmistetaan, että tieto eri lähteistä ja eri ammattilaisilta on ristiriidatonta, kertoi omaishoitaja Hannu Koivula ja korosti koko perheen huomioimista, sillä myös omaishoitajan elämä muuttuu läheisen sairastuessa.

Kaikki tarvitsevat selkeää tietoa ja neuvontaa

Omaishoitaja Hannu Koivula kertoi omakohtaisen kokemuksen selkeän lääkeneuvonnan tarpeesta: hän ei aluksi ymmärtänyt sairaalasta saadun lääkityslistan ”1 + 1-” tai ”1 x 2” -merkintöjä lääkkeiden annostuksista. Selkeä ja yksityiskohtainen neuvonta on tärkeää kaikille potilaille, mutta erityisen tärkeää tilanteissa, joissa yhteistä kieltä ei ole. Näin esimerkiksi kohdatessa maahanmuuttajia, joilla voi lisäksi olla elämässään hyvinkin traumaattisia kokemuksia.

Toimintaterapeutti Virve Viljanen peräänkuuluttaa erityisen yksityiskohtaisia ja konkreettisia ohjeita maahanmuuttajille.

– Lääkitykseen liittyvät perusohjeet eivät aina hahmotu, esimerkiksi anatomian tunteminen ja sanoittaminen on maahanmuuttajilla usein heikkoa. Maahanmuuttaja pystyy kyllä osoittamaan, missä vaiva on, mutta ei sanoittamaan kyseistä paikkaa. Myös uskonnolliset ajankohdat voivat vaikuttaa lääkkeen käyttöön, kuten ramadanin kuukauden kestävä uskonnollinen paasto. Lisäksi jokin kehonosa voi olla tabu, jolloin siihen ei kosketa tai ei voida käyttää sellaisia lääkkeitä, joiden vaikutus koskettaa kyseisiä kehonosia.

Viljanen taustoitti maahanmuuttajien lääkeneuvontaa ja antoi vielä vinkkejä maahanmuuttajien kohtaamiseen:

- Käytä aina tulkkia, jos siihen on mahdollisuus.

- Anna konkreettisia esimerkkejä, selitä ja näytä. Esimerkiksi puolita lääke ja kerro, että tämä on puolikas.
- Käytä kuvia, dosettia ja kalenteria hyödyksi.
- Hyödynnä Kehitysvammaliiton ylläpitämän Papunet-verkkopalvelun materiaalia (www.papunet.fi (<http://www.papunet.fi>)).

Näkövammaisille tiedon saavutettavuudella on todella tärkeä merkitys. Verkkosivujen saavutettavuus voi olla näkövammaiselle asia, joka mahdollistaa omatoimisuuden. Esimerkiksi erilaisten suurentavien apuvälineiden ja puhesyntetisaattorin avulla näkövammaisen voi käyttää vaikkapa OmaKantaa ja lukea lääkitykseensä liittyviä artikkeleita.

Saavutettavuus on ajankohtainen asia EU:n saavutettavuusdirektiivin myötä. Direktiivi velvoittaa kaikki julkiset toimijat tekemään digitaaliset palvelut saavutettaviksi, portaittain 23.9.2019 alkaen. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että verkkosivut ja mobiilisovellukset ovat sellaisia, että kuka tahansa voisi niitä käyttää ja ymmärtää, mitä niissä sanotaan. Käytännössä direktiivi tulee edellyttämään, että esimerkiksi pdf-tiedostojen metatiedoissa on tekstit, jotka puhesyntetisaattori pystyy lukemaan. Päivi Helminen kuitenkin korosti, että näkövammaiselle tulee aina olemaan tärkeää saada myös henkilökohtaista palvelua.

Tärkeä kysymys potilaalle ”Mitä sinulle kuuluu?”

Potilaana joutuu tukeutumaan monissa asioissa terveydenhuollon ammattilaisiin, ja tämä vaatii luottamusta. Luottamus rakentuu vähitellen: pohjana on esimerkiksi se, että hoitotiimi olisi määritelty ja että vastaanotokäynnillä vastassa olisivat tutut terveydenhuollon ammattilaiset. Arkipäiväinen toisen huomioiminen rakentaa myös luottamusta. Vaikkapa, että ennestään tuntematon terveydenhuollon ammattilainen tervehtii ja kertoo nimensä – mikä ei potilaiden kokemuksen perusteella aina ole itsestään selvää.

Luottamuksen rakentumista pohti puheenvuorossaan Kiia Erander-Männistö, joka sai munuaissiirron isältään puolitoistavuotiaana ja elää nyt elämäänsä elinsiirtolääkitystä käyttäen.

– Erityinen toiveeni terveydenhuollon ammattilaisille on se, että ammattilaiset olisivat kiinnostuneita potilaan elämästä myös hoitojen ulkopuolella. Yksinkertaiset kysymykset, kuten ”Miten sulla menee tänään?” tai ”Onko ollut rankkaa töissä?”, riittävät antamaan tunteen välittämisestä, hän toteaa.

Myös Päivi Helminen korosti yksilöllistä huomioimista näkövammaisten kohtaamisessa. Osa näkövammaisista on helppo tunnistaa opaskoirasta tai valkoisesta kepeistä, mutta suuri osa näkövammaisista selviytyy esimerkiksi liikkumisesta ilman apuvälineitä. Avun tarve voi tulla esille vasta asiakastilanteessa, esimerkiksi lukunäön puutteena.

– Näkövammaiselta kannattaa kysyä, millaista apua tarvitset. Hoito- tai asiakastilanteessa aloitus on ammattilaisen vastuulla: tervehtiminen ja itsensä esitteleminen, jotta näkövammaisen tietää, kuka häntä hoitaa. Tämän lisäksi on kohteliasta kertoa, keitä muita on samassa tilassa, jossa hoito tapahtuu. Ammattilaisen on myös hyvä muistaa, että näkövammaisen on ensin asiakas ja vasta sen jälkeen vammaisen henkilö.

Lääkehoidon kumppanuus edellyttää vuorovaikutusta

Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelmassa korostetaan kumppanuutta terveydenhuollon ammattilaisten ja potilaiden välillä. Toteutuakseen tämä edellyttää kaikilta terveydenhuollon ammattilaisilta taitoa ja halua aidosti kohdata potilas. Kumppanuuden edellytyksenä on, että potilaalla on riittävästi tietoa osallistua oman lääkehoitonsa suunnitteluun ja toteutukseen, lääkehoidon kokonaisuus sovitaan yhdessä potilaan kanssa, ja että potilasta tuetaan lääkkeiden käytössä. Viime kädessä potilas päättää, käyttääkö lääkettä ja miten sitä käyttää.

LISÄÄ AIHEESTA

4/2018

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/4_2018)

Pääkirjoitus

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/4_2018/lasten-laakehoito/paakirjoitus)

Hyödynnä työssäsi järkevää lääkehoitoa käsitteleviä tietopaketteja ja koulutuksia

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/1_2018/palstat/hyodynnna-tyossasi-jarkevaa-laakehoitoa-kasittelevia-tietopaketteja-ja-koulutuksia)

Sopiva lääke tepsii!

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/1_2018/palstat/sopiva-laake-tepsii-)

Pääkirjoitus

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/1_2018/munuaiset-ja-laake/paakirjoitus)

Katri Hämeen-Anttila

FaT, dosentti

Tutkimus- ja kehittämisspäällikkö, Fimea

Katja Lindgren-Äimänen

VTM
Viestintäpäällikkö, Fimea

KIRJALLISUUTTA

Enlund H, ym. Potilas päättää lääkkeen otosta. Duodecim 2013; 129: 659–65.

Jauhonen H-M, ym. Lääkebarometri 2017. Kumppanuudenedellytykset lääkeshoidossa. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 7/2018. (https://www.fimea.fi/tietoa_fimeasta/julkaisut)

Sosiaali- ja terveysministeriö. Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelma. Loppuraportti. (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi>)

Valtionvarainministeriö. Saavutettavuus. (<https://vm.fi>)